

تېنىش ۋەمىر ، شات - شادىمان جاڭا تۇرمىسقا ۋەتىلىس

(ياسى 1- بەتتە)

■ **كاسپى سالاسىن الەۋەتتەندىرىپ ،**

دامۇعا نەگىز قالادى

ماكت اۋدانى جەمىس ورمان كاسپى سالـا-سىندا مەمىم اۋدان، شىلان ەگلىگەن اۋماق 560 مىڭ مۇعا جەتەدى. شىلان كاسپى سالاسىنىڭ قۋانتى بولۇ-بول-ماۋى ماكت اۋدانىداى ار ۇلت بۇقاراسىنىڭ قالىتا-سىنىڭ قالك قىبولۇ - بولماۋنا سىايدى.

ايتكەنمەن، قورشاعان ورتا، بايلىق، ۋەمىر-لىك ورنىن سىياقتىلاردىڭ شەكتەۋى سەبەپتى، ماكت اۋدانىنىڭ جەمىس ورمان كاسپى سالاسى ۇزاق ۋاقىت كاسپى سالاسى تىزبەگى قىسقا، جە-تەكتەۋ قابىلەلتى السىز بولۇ سىياقتى بوگەكتەر-دىڭ شەكتەۋىنە ۇشراپ كەلدى.

سول سەبەپتى، ماكت اۋدانى جەمىس ورمان كاسپى سالاسىنىڭ ساپاسىن جوعارىلاتۇ ىنچەنەراپاسىن شىكەرلەي اىتقارۋدى كاسپى سالاسى ارقىلى كەدەيلىكتەن اربىلتۇدان قامال اۋدىڭ ماڭغزدى شاراشامى رەتىندە مىقتى يگەرپ، شارۋالاردىڭ كىرسىن ارتتىرۋدى جە-بۇدىڭ نەگىزىن قالادى.

10- ايدىڭ سوغىى شەنىندە ماكت اۋدانى چىڭغان ونەرکاسپى باققاشاسنا ورنالاسقان شىنجياڭ زاۋدۇ وسى زامانى اۋىل شارۋاشلىعى جارنا شەكتى سەرەكتەستىگىنىڭ زاۋود اۋماعى ايرىقشا قاربالاس بولپ، كاسپيورن الدا كەلە-تىن شىلان ساتىپ اۋدىڭ قاۋىرت مەزىگلى ۇشىن داينىدىق جاساپ جاتتى.

”يىپىل كاسپيورىنىڭ ساتىپ الۇ مولشەرى 40 مىڭ تونىناعا دەيىن جەتەدى، ىمىز بىرىكتەپ، تاڭداپ جۋانتىن جاڭا جابدىق ەنگىزىپ، مەرزىم-دەمەلى تاۋاردان ەسەپ ايرىسۇ سۇرانىسنىن قا-ناعاتاندىرماقپىز.“ اتالغان سەرەكتەستىكىنىڭ جا-ۋاپتىسى قۇ حايلياڭنىڭ تانىستىرۇششا، يىپىل كاسپيورن جالڭادان 20 مىڭ تونىئالق مەرزىمدەمە-لى تاۋاردان ەسەپ ايرىسۇ قويپاسىن سالپ، شىلان ساتىپ الۇ مولشەرىن بىلتىرىعدان 3 ەسە ارتتىرماق كەكن.

يىپىل 4 - ايدىڭ سوغىندا شىلان مەرزىمدە-مەلى تاۋارى جىڭجوۋ تاۋار ايرپاس ورنىندا با-زارعا شىعپى، ماكت اۋدانى ورايدى قولنلان بەرمەي، بۇكىل اۋدان كۈلەنىندە شىلاننان مەسپ ايرىسۇدىڭ 2 قويپاسىن سالپ، ”قامە-سىزداندىرۇ + مەرزىمدەمەلى تاۋار“ ۇلگىسى ارقىلى ساتلىم ارانسىن كەڭيەتىپ، شىلان ەگۋ-شلىردىڭ مۇددەسىن قاتماتماسز ەتتى. سونمەن بىرگە، بۇكىل اۋدانغا جەمىس ورمانى تەخنىكاسا-نان قىزمەت وتەۇ اترەتىنەن 140تىن قۇرپ، ىلەسە ۇمۇرپ باسقارپ، جالبى بارىستا قىزمەت وتەپ، شىلان گەنىشلىگىنىڭ ساپاسىن كوتەرپ، ونمىدلى-گىن ارتتىرۋدى زور كۇشپەن جەبەدى.
ساتپ الۇشى كاسپيورنىنىڭ وزگەرىسنىەن ”قامسىزداندىرۇ + مەرزىمدەمەلى تاۋار“ ۇلگە-سىنىڭ ەنگىزىلۇى، ىمىر جاعىنان، كاسپيورنىنىڭ ساتىپ الۇ مولشەرىن ارتتىرىپ، شىلاننىڭ ساتىلى-مىن جەبەسە، ەندى ىمىر جاعىنان، بازار باعاسىن ورنىقتىرىپ، شىلان باعاسىنىڭ قۇلدىراۋ قاتەرد-ىنەن ۇنمەدى ساقتاندىرىپ، شارۋالاردىڭ مۇددە-دەسىن قاتماتماسز ەتكەندىگىن كورۇگە بولادى. شامالاپ ەسەپتەۋىنەن نەگىز دەلگەندە، يىپىل ماكت اۋدانىداى شىلاننىڭ جالبى ۇتۇسىمى 250 مىڭ تونىناعا جەتپ، شارۋالاردىڭ شىلاننان الاتىن جان باسىندىق تازا تابىسى 6000 يۋان بولادى كەكن.

ماكت اۋدانى تاى وىزندەگى ىتىمەدى شارت - جاعايدىان پايدالانىپ، سويس سىير كاسپى سالاسىن بەلسنە ورنالاستىردى. قۇمدى ۇشولدىڭ جىبەگىندەگى شاعىن قالاشىق كەيىن انگۇس سىيرىن وسىرۇدە بۇكىل رايون، ىمىپتى، بۇكىل ەل بويىنىشا ەڭ ۇلكەن بازارعا اينالادى دەگەندى ەلەستەتۇ، ارىنە، قىين سەزىملەر.
ماكت اۋداندىق پارتكومنىڭ ورنىباسار شۇجىى ۇ جىيانچىياڭ تىلىشىگە بىلاي دەدى:
ماكت اۋدانى جۇڭگو باىالى قاعازاردى باقلاۇ - باسقارۇ كومىتەتى كەمەكتەستەن، سۇبەمەلدەپ-تىن اىزالدىلىغن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، خىڭدا توبى كومەككە اتاعان 500 مىللىيون يۋاندى ەن-گىزىپ، ”جەتەكشى كاسپيورن + باعمىشلىق بازاسى + قىستاق تۇرعىندار كومىتەتى + كەدەي وتپاسى“ سىندى جۇمىس جورگىزۇ ۇل-گىسىن قولدانىپ، وسى زامانى سويس سىير با-عمىشلىعى كاسپى سالاسى تىزبەگىن قالىپتاستىردى.
باعمىشلىق الاڭدارى مەن ساپكەستى قۇرىلعلار قۇرىلغان سوك، ۇقىى ايقىندالپ بۇكىل اۋدانداى 140 قىستاق تۇرعىندار كومىتەتسە بەرىلەدى، قىستاق تۇرعىندار كومىتەتى جانانگەر رەتىندە ار-جىلى پايدادان، از دەگەندە، 20 مىللىيون يۋان ەبو-لسى لىپ، اۋىل - قىستاق قۇرىلىسنا جانە دامۇعا جۇمىسايتىن بولادى.

”يىپىل مەن ۇيدەدى 15 مۇ جەردى اينالمە-

ما سالپ، كاسپيورنىنىڭ ىمىر تۇتاس جەم - ۇشوپ ەگۇننە بەرمەن، ۇسويتپ جەردى اين-المعا سالۇ اقسىنىڭ وزىنەن 7500 يۋان كىرىس كىرگىزىمەن“، - دەيدى ماكت اۋدانى غازكول اۋىلى تار ەمالى قىستاعىنىڭ تۇرىنى احات ەمو-مىن. ۇيىندەگى جەردى اينالمعا سالغان سوك، ول جەم - شوپتىك جەردەگى ەگۇ - باپتاۋ قىز-مەتسە قاتىناسپ، ار جىلى ەڭبەكاقىدان 13 مىڭ يۋان تاۋىپ، بۇكىل وتپاسىنىڭ تۇرمىس دەڭگە-يىندە ساپالىق ۇسۇ جارىققا شىققان.

احاتتىڭ باسىنان كەشىكەن وزگەرىس سويس سىير كاسپى سالاسىن دامىتۇدىڭ ارقا-سى. قازىر ماكت اۋدانى جەرگىلىكتى جەتەكشى كاسپيورنىداردىڭ باس بولۇپمەن ەنەلىك انگۇس سىيرىنان 7000تىن ەنگىزسە، كەلەر جىلى بۇل كورسەتكىشى 15 مىڭعا جەتكىزۇدى جوسپارلاپ وتىر. شارۋالاردىڭ جەرىنەن 40 مىڭ مۇدان استانم جەردى اينالمعا سالپ، جەم - ۇشوپ ەگۇ بازاسىن قۇرىپ، احات سىياقتى سويس سىير كاسپى سالاسىنا ارالاسقان جاي شارۋالاردىڭ قاتارى بارعان ساين مولاپۇدا.

”بۇدان كەيىن انگۇس سىيرىنىڭ تۇتاس كاسپى سالاسى تىزبەگى 3500 جاڭا جۇمىس ورنىن ازىرلەيدى“. ۇ جىيانچياڭنىڭ ايتۇششا، كۈلەمدەندىرىلگەن باعمىشلىق ورنى مەن وزەكتى اسىل تۇقىم جەتلىدىرۇ تابىنى قۇرىلىپ بولغان سوك، بۇكىل اۋدان تاى كاسپىتىك با-عمىشلىق سەلبەستىك كووپەراتىۋىن ساپكەستى تۇردە دامتىپ، ەندەتتەن ساقتاۋ جانە ونى تىز-گىندەۇ، جەم - ۇشوپ ۇندىرۇ جانە وڭدەۇ، شىل شارۋاشلىعى ونمىدەرىن ساۋدالاۋ جانە وڭدەۇ سىياقتى كاسپى سالاسى جۇبەلەرىن قۇرماق، 3 جىلدان كەيىن انگۇس سىيرىنىڭ قو-راداعى مولشەرى 30 مىڭ باسقا، جەم - ۇشوپ بازاسىنىڭ اۋماعى 150 مىڭ مۇعا جەتپ، جەم - شوپتىك جەردىڭ ار مۇنىىڭ جىلدىق ورتاشا تازا تابىسى 1000 يۋاننان اسپ، بۇقارانىڭ كىرىس ارتتىرۇ، بايۇ جولىنا تۇسۇ ارانسى اناعۇرلم كوپ نەگىزدى بولادى دەپ كۇتۇلدە ەكەن.

■ **جۇمىستاندىرۇدى مىقتى ۇستاپ، خالىق تۇرمىسىنىڭ نەگىزىن نىعايتتى**

”ۋاڭ مەڭگەرۇشى، مەن تاى نىكى جەر-لەرگە بارپ جۇمىس سىتەسەم دەيىم“. شىكى جەرلەردەگى جۇمىستى سىتەتەنن كاسپيورنىدار-دىڭ جۇمىشى سىتەتەۇ ىسىن تۇيسىتىرۇگە ماكت اۋدانىنا كەلگەندىگىن ەستىگەن ماكت اۋ-دانى بازار ۇماجى قالاشىعى ۇكى قىستاعىنىڭ تۇرىنى ۇشىرالى يىمەن تاڭىرتەڭ رەتەمەن اۋداد-دىق ادام كۇشى بايلىعى جانە قوعامدىق قاتماتا-سىزداندىرۇ مەكەمەسى كاسپىتىك شىبەرىلىككە باۋلۇ ورتالىىنىڭ ورنىباسار مەڭگەرۇشىسى ۋاڭ شىنجۇغعا بارپ، ۇزىنىڭ سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەپتىن وراي قاراستىرعسى كەلەتىن-دىگىن ايتتى.

24 جاستاعى ۇشىرالى ورتا تەخنىكۇمىنان وقۇ تاۋىسقان سوك اۋداننىڭ ۇيمىداستىرۇمەن نىكى جەرلەرگە بارپ جۇمىس سىتەپ، سول بارىستا قازىرىگى ايلەمەن تانىسپتى، كەكۋى ما-كتىككە قايتىپ ۇيلەنىپ، بالالى بولغان. ەندى ۇشىرالى سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەۋدى جال-عاستىرىپ، ايەلى مەن بالاسىنىڭ اناعۇرلم جاقسى تۇرمىس كەشىرۇنە مۇمكىندىك جاساع-سى كەلەدى.

سوغىى ىمىر مەزگىلدە، چۇڭچيڭ، يانتاي سىياقتى جەرلەردەن كوپتەگەن كاسپيورنىداردىڭ قىزمەتكەرلەرى ماكت اۋدانىنا جۇمىشى قابىل-داي كەلدى، بۇل ۋاڭ شىنجۇڭنىڭ قىزمەتىن قاربالاستىققا تۇتىردى. ول ار كۇنى ۇشىرالى سىياقتى كوپتەگەن جاستارمەن كەزدەسىپ، ولارعا ىتپتى دە جارقىن بولاشاق قاراستىردى. ۋاڭ شىنجۇڭ بىلاي دەدى:
تاياۋ جىلدار-دان بەرى ماكت اۋدانى باستان - اياق جۇمىس-تاندىرۇدى كەدەي بۇقارانىڭ كىرىسىن ۇرتسى ورنىقتى ارتتىرىپ، كەدەيلىكتەن اربىلتۇداى ۇنمەدى جول ەتىپ، شىنجىياڭ شىنىندە، شىنجياڭ سىرتىندا باسقا كاسپى سالاسىنا ويس-تىرۇ، اۋدان شىنىندەگى باقشا رايونىندا جانە اۋىل - قىستاققارداعى كەدەيلەردى سۇبەمەلدەۇ سەخىندا جۇمىس سىتەۇ، ماۋسېمدىق جۇمىس سىتەۇ، ۇز الدىنا شارۋاشلىق قۇرۇ سىياقتى تاسىلدەر ارقىلى كەدەي بۇقارانىڭ كىرىسىن ارتتىرۇ ارانسىن ۇز-دىكىسىز كەڭيەيتتى.

قازىر ماكت اۋدانى ”پارتكوم ىمىر تۇتاس جوسپارلاۇ، ۇكىمەت باس بولپ يگەرۇ، تازاۋ-لار بىرلەسپ ارەكەتتەتۇ، قوعام ات سالىسۇ، كا-سپيورندى نەگىز ەتۇ“ سىندى جۇمىستانۇعا قىزمەت وتەۇ قىزمەت مەھانجىزىمىن ورناتىپ، 4 ارناۋلى گرۇپپا ۇيمىداستىرىپ ۇزاق ۋاقىت سىرت جەرلەردە تۇرىپ قىزمەت ورنىن تۇپىلسە-

تىرۇگە جىبەرىپ، كەدەي بۇقارانىڭ سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەۋىنە كەپىلدىك ەتتى.

”ىمىز ماكت اۋدانىنان سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەگەندەردى ونە جاقسى كورەمىز، سوندىقتان اۋدانعا ارناۋلى كەلىپ، ۇزدىك قىز-مەتكەرلەردى كاسپيورنىدا قىزمەت سىتەۋگە ۇس-نىس ەتتىك“، چۇڭچيڭ چىنجۇان ونەرکاسپى (توبى) جارنا شەكتى سەرەكتەستىگى ادام كۇشى بايلىعى ىمولمىنىڭ جاۋاپتىسى كاڭ چىڭيىن بىلاي دەدى:
ماكت اۋدانى ارنايى جىبەرگەن قىزمەتكەرلەر كاسپيورنىعا كەلىپ باسقا سالاعا ويسىپ جۇمىستانعانداردىڭ قىزمەت پەن تۇر-مىسقا ۇيلەسۇنە كومەكتەسىپ، جۇمىس سىتەتۇ-شى كاسپيورنىداردى ۋايىمىنان اربىلتتى.

”قىزمەتكەرلەردىڭ كاسپيورندى شىنايى مويىنداۋ سەزىمى وتە كۇشتى، ولار باسقارۇعا بويسۇنادى، قىزمەتى ورنىقتى، ونمىدىلگى دە جامان ەمەس“. كاڭ چىڭيىن قۇانا بىلاي دەدى:
بۇل ارتقىشلىقتار كاسپيورنىنىڭ ۇزاق ۋاقىتتىق ۇندىردىس جوسپارىن الاڭسىز جاساۋنا مۇمكىن-دىك جاساۋمەن بىرگە، كاسپيورنىنىڭ قايتالاي قىزمەتكەر قابىلداۋ، باۋلۇ ۇسىنىلمىن ازايىتتى. يىپىل كاسپيورن وسى اۋدانداى جۇمىسكەرلەر-دى جۇمىستاندىرۇ سانىن كوپەيتىپ، 200 ادامعا جەتكىزۇدى، بارلىق ادامدى ”ۇقساس جۇمىس، ۇقساس ەڭبەكاقى“ ماملەسىنەن يگىلىكتەندىرىپ، ورتاشا ايلىق ەڭبەكاقىنى 4500 يۇناعا جەتكىزىپ، ۇششارا ساقا جۇمىسكەرلەردى بىرىتىدەپ باسقارۇ قىزمەت ورنىنا شىعارۇدى جوسپارلادى.

”باغۇشى ۇلگىسىندەگى“ مەتتە قىزمەت وتەۋدىن كەدەي بۇقارا باسقا سالاعا ويسىپ جۇمىستانۇعا رىزاىشلىق ىبىلدىردى، ولاردىڭ سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەپ، جۇمىستانۇ سەن-ەي اناعۇرلم نىعايدى، تەخنىكا، ونەر ۇيرەنۇ بەلسەندىلگى وتكەندەگىدەن اناعۇرلم جوعارد-لادى. ساناققا قاراعاندا، يىپىل ماكت اۋدانىنان سىرتقا شىعپ جۇمىس سىتەگەندەردىڭ ورتاشا ايلىق كىرىسى 3000 يۋاننان اسقان، تۇتاس جىلدا 2008 ادام شىنجياڭ سىرتىندا باسقا سالاعا ويسىپ جۇمىستانغان، 2100 ادام شىنجياڭ شىندە باسقا سالاعا ويسىپ جۇمىستانغان، 7599 ادام اۋدان شىنىدە، سول جەردە، جاقىن ماڭدا جۇ-مىستانغان، 24 مىڭ 951 ادام قىزمەت وتەۇ كاس-پىندە جۇمىستانغان. تۇتاس اۋداندا ەڭبەك قا-تىسى بار ارى جۇمىستانا الاتىن 9537 كەدەي وتپاسى ارانسىدا، 14 مىڭ 327 ادام ورنىقتى جۇمىستانىپ، ىمىر كەدەي وتپاسىندا بىرنەشە ادامدى جۇمىس-تاندىرۇ نىسانسى جۇزەگە اسقان.

■ **قورشاعان ورتانى جاقسارتىپ، بايۇ قانىبارىن بەگەمدەدى**

ۇش جاعى قۇمعا سۇغىنا ورنالاسقان ماكت ەگەردە قورشاعان ورتانى ۇنمەدى جونگە سالا الماسا، ەكونوميكاسىنىڭ، قوعامىنىڭ ۇزاق ۋاقىت ورنىقتى بولۇشىنىڭ، دامۇنىنىڭ بەرىك نەگىزى بولماق دەدى.

10 - ايدىڭ سوغىى شەنىندە ىتلىشى ماكت اۋدانى قۇمقۇسار اۋىلىنا ورنالاسقان ماكت اۋدا-نىنىڭ بوزاننان ساقتاۋ، قۇمدى بوگەۇ ورمان ۇڭىرىنە كەلگەندە، قولدان وتىرىمىزلغان اعاش-تاردىڭ بىتىك ۋاسكەندىگىن كورپ، تاكلاماكان قۇمدى شولىنە اياق باسقاندىن مۇلدە سەزىبەي قالدى. بۇل ارا وسى اۋداننىڭ ىمىر مىللىيون مۇلىق بوزاننان ساقتاۋ، قۇمدى بوگەۇ ەكولوگ-يالىق ورمان ىنچەنەراپىسنىڭ ىمىر بولىگى، تالاي جىلداردان بەرى تۇتاس اۋدانداى كادر - بۇقارا كۇش بىرىكتىرىپ، سۇ تاپشى، ەلەكتىر تاپشى بولۇداي تۇرلى قىيىنشلىقتاردى جەڭىپ، وسى جاسىل ىنچەنەرايى مەزعماي ىلگەرلەتپ، قازىر 340 مىڭ مۇلىق كۆلەم قالىپتاستىردى.

كورنىسى تاماشالاۋ تەكشەسىنە شىققاندا، بېكىتەگەن ساين كوز ايا اناعۇرلم كەڭ بولا قويمادى، تايياۋ ماڭداى ۇزاۋىلم تەرەكتەر كوز ايانى بوگەۇمەن بىرگە، سۇركەيلى قۇم تەڭىزىن دە بوگەپ، جاقىن ماڭداى ماكت اۋدانىنا ”جاسىل قالىقى“ بولدى.

”وتكەندە بۇل ارادا قۇمدى بوران ازىد-

(ياسى 1- بەتتە)

ىمىر ادام جۇمىستانسا، بۇكىل وتپاسى كەدەيلىكتەن اربلادى. ماكت اۋدانىنى اۋىل - قىستاقتاى ەڭبەككۇشتەردى باسقا سالاعا ويسىتىرىپ جۇمىستاندىرۇ قىزمەتىنە ايرىقشا ىمان بەرىپ، كەدەي وتپاسىلاردا ”ىمىر ۇيدەن ىمىر ادام“، ”ىمىر ۇيدەن كوپ ادام“ جۇمىستانۇ-دى جۇزەگە اسىردى.
كەدەيلىكتىن اربىلتۇدان قامال الۇ كاسپى سالاسىن دامتۇدان ايرىلا المايدى. ماكت اۋ-دانى كاسپى سالاسىن دامتۇدا بېيكەتن ەكىپن-دەي ىلگەرلەپ، ۇزاق بولاشاققا نازار سالپ، اۋ-قىمىدى ىس - جوبالاردى ىجىيى ورتاعا قويدى.

ناپ، اسپان اياسىن بۇركەپ تۇراتىن، قازىر وتە از كەزدەسەتىن بولدى“. قۇمقۇسار اۋىلى جو-عارى تاۋار كەسىك قىستاعىنىڭ تۇرىنى ياسىن اتاوللا وتكەندى ەسكە الپ بىلاي دەدى:
ەكو-لوگيالىق ورمان تۇرمىسى ورتانسىن جاقسارتىپ قالماستان، ىمىر ۇيلى جاننىڭ كىرىسىن ارتتىر-دى، قازىر ايلەلمىز ەكەۋىمىز دە ورمان الاڭ-نىڭ قورعاۋشىلارىمىز، ەكەۋىمىزدىڭ ىمىر ايلىق كىرىسىمىز 3700 يۋان.

ەكولوگيالىق ورماننىڭ ىنارى بولغاندىن-تان، وتكەندە قىلتاناق شىقپايتىن قۇمدى ۇشول كەدەي بۇقارانىڭ كەدەيلىكتەن اربلىپ، بايۇنا كومەكتەستەتن ەگىنچايغا اينالدى. قاز - قاتار ورمان بەلدەۋى ارانسىدا، سەكسەۋىل مەن ەتتى سۇغىلما قۇمايت توپىراقتا قايسارلىقپەن ۇسىپ، بايۇ ۇمىتىن ۇشقىندايتتى.

وسى 2 جىلدا، ماكت اۋدانى ەكولوگيالىق ورمان ىنچەنەراپىسانا ارقا سۇيەپ، ەتتى سۇغىلما ەگۇدى نەگىز ەتكەن ورمان اراسى ەكونوميكاسىن ىنۇيىندى دامتىپ، قازىر 35 مىڭ مۇلىق كۆلەم قالىپتاستىرىپ، 750 كەدەيدى ەكو-لوگيالىق ورماندى باپتاپ - باسقارۇعا ات سا-لسۇعا باۋراپ، قورشاعان ورتانىڭ جاقسارۇنان كەلگەن پايدادان يگىلىكتەندىردى.

”كەزەكتە ورمان اراسى ەكونوميكاسىنىڭ ونمىدىلگى كورنەكتىلەنە باستادى، ەتتى سۇغىلما كىرىسى ورمان الاڭىنىڭ كۇندەلىكتى سۇ، ەلەكتىر سىياقتى شىعسىن قاناعاتاندىرىپ قالماستان، تۇتاس اۋداننىڭ كەدەيلىكتەن اربىلتۇ-دان قامال الۇنا دا ۇلەس قوستى“. ماكت اۋ-داندىق قۇمدى تىزگىندەك كەڭسەسى پارتايا يا-چىيكاسىنىڭ شۇجىي اناەت مامەت بىلاي دەدى:
يىپىل ەكولوگيالىق ورمانىنىڭ ورمان اراسى ەكو-نوميكاسى تۇتاس اۋدانداى كەدەي وتپاسىلارىن ورتاشا 1000 يۋاننان استانم يگىلىككە كەنەلدىن-رىپ، ەكولوگيالىق جانە ەكونوميكالىق ونمىد-لىك سىندى قوس ونمىدىلىككە قول جەتكىزدى. ۇلكەن قورشاعان ورتا جاقسارۇدا، كىشكەنە قورشاعان ورتا دا وزگەرۇدە. يىپىل ماكت اۋدانى اۋلا شارۋاشلىغىن دامتۇ مەن اۋىل - قىستاقنىڭ قونىس ورتاسىن رەتتەۇ - وڭاۋدى ۇزارا ۇشتاست-ىرىپ، ”3 اۋماقتى ايرىۇ“ تالايى بويىنشا 40 مىڭنان استانم وتپاسىنىڭ اۋلاسىن جاڭالادى.

ماكت اۋدانى قىزىلالت اۋىلى باغويىلا قىستاعىنىڭ تۇرىنى ابدۋالى داۋۇتنىڭ ۇينە بار-عانىمىزدا اۋلاننىڭ تاپ - تازا، رەتتى جىقعايلانغان-دىمەن، گەنىشلىك اۋماعىندا بايىساي، يۇوساي سىياقتى كوكونىستەر ەگىلگەندىگىن كوردىك، ىمىر ۇيلى جان قازىر نەگىزىنەن بازاردان كو-كونىس ساتىپ المايدى ەكەن.

”اۋلاداعى 6 فىن جەرگە ار جىلى ەككەن كوكونىس ۇوز ۇيمىدەگىلەردىڭ قاجەتتىنەن شىغۇدان سىرت، اسپى قالعاننى تاىى 1500 يۇناعا ساتتىم“، - دەدى ابدۋالى.

يىپىل ماكت اۋدانىنىڭ اۋىل - قىستاقتارىن-داعى بارلىق وتپاسىلارى تۇگەلدەي اۋلا شارۋا-شلىغىن دامتتى. اۋلاداعى جەمىس - جىيدەكتى، كوكونىستى ساتۇ قىيىن بولۇ ماسەلىسن شەشۇگە كوسەكتەسىپ، اۋلا شارۋاشلىقىنىڭ كىرىسىنى ارتتىرۇ ناقتى ونمىدىگىسىن ساۋلەلەندىرۇ ۇشۇن ”ماكت اۋدانى جەمىس - جىيدەك، كوكونىس ساتىپ الۇ - ساتۇ ورتالىعى + سەلبەستىك كوو-پەراتىۋى + دەلدال + شارۋا وتپاسى“ اۋلا شار-ۋاشلىغى ۇنمىن ۇندىرۇ، ساتۇ ۇلگىسىن قول-دانىپ، ىمىر اۋدان دارەجىلى جەمىس - جىيدەك، كوكونىس ساتىپ الۇ - ساتۇ ورتالىغىن، 12 جەمىس - جىيدەك، كوكونىس ساتىپ الۇ سەل-بەستىك كووپەراتىۋىن، 89 ساتىپ الۇ تىۋيىنىن قۇرىپ، اۋىل - قىستاق دەلدالىنان 89تىن جەتلى-دىرىپ، قىستاق تۇرعىندارىنىڭ ۇوز اۋلاسىندا كوكونىستەرىن ساتۇنا مۇمكىندىك جاسادى. بۇگىنگى تاڭدا، ماكت اۋداننىڭ بەت بەيد-سەنىندە شىت جاڭا وزگەرىس جارىققا شىقتى، كەدەيلىكتەن اربلىپ، كەدەيلىك قالىپاعن لىپ تاستانغانن كەيىنكى ماكت اۋدانىنىڭ، ىسوز جوق، اناعۇرلم كوركەم بولاتىندىغىنا سەنەمىز.

جۇق جىلداردان بەرى، ەرەكتشە جەمىس ورما-نى، انگۇس سويس سىيرى، ورمان اراسى ەگىنىشلىگى، اۋلا شارۋاشلىغى سىياقتىلاردىڭ بارلىعى ارشىندى دامۇشلىققا قول جەتك-ىزىپ، شارۋالردىڭ كىرىس ارتتىرىپ، كەدەي-لىكتەن اربلۇنا بەرىك نەگىز قالادى.

ماكت اۋدانىداى اۋىل - قىستاققاردىڭ بەت - بىيەنىس وزگەرۇدە، شارۋالاردىڭ رۇخ - جىگىردى ەك وزگەرۇدە، ”كۇتۇ، يەك سۇيۇ، الاقان جايۇ“ بىدەيسىنىڭ شىرمۇناۋىن قۇتى-لىپ، قوس قولدارىنا سۇيەنىپ كەدەيلىك قام-تىننان قۇتىلىپ، باقىتقا قىدام تاستاعان شارۋالار قاتارى بارعان ساين مولاپۇدا.

يىپىل تارىم وزەنىنىڭ تۇتاس سۇ الابىنىدا جالىپى جانىگىزىلگەن

سۇ 2 مىپىليارد 500 مىللىيون تەكشەمەنرگە تايادى

(ياسى 1- بەتتە)

تارىم وزەنى الابىنا جۇڭگوداعى كۆلەمى ەڭ ۇلكەن توراڭ-ەي ورمانى ورنالاسپ، تابىيىي ورمان - توعاي، ۇشوپ - شالاڭمەن بىرگە تابىيىي قالئقى قالىپتاستىرىپ، تاكلاماكان ۇشولى-نىڭ قۇمدى بورانىن توسپ، جاسىل القاپتاى اۋىل شارۋاشلىغى-نىڭ باياندى دامۇىن جالعاستىرۇدا، ادامزاتنىڭ تىرشلىك ورتاسىن قورعاۋدا ماڭغزدى رول اىتقاردى. تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىن-دامى ”جاسىل ەدالىز“دى قالىنبا كەلتىرۇ ۇشۇن، 2000 - جىلدان بەرى، تارىم وزەنى الابىن باسقارۇ مەكەمەسى تارىم وزەنىنىڭ تو-مەنگى اعارىنا ەكولوگيالىق سۇ جەتكىزۇ قىزمەتىن ۇيمىداستىرىپ اىتقارپ، ەكولوگيالىق ورتانى كورنەكتى جاقسارتتى.

تارىم وزەنىن جونگە ساۋلدىڭ تابىستارىن اناعۇرلم بە-كەمدەپ، سۇ قابىلداۋ كۆلەمىن كەڭيەتۇ ۇشۇن، 2016 - جىلدان بەرى، ەكولوگيالىق سۇ جەتكىزۇ تارىم وزەنىنىڭ تو-مەنگى اعارىنان بىرىتىدەپ تۇتاس اپقا كەڭيەيپ، تۇتاس اپايتا ماڭغزدى توراقىي ورمانى قورعىنا ەكولوگيالىق سۇ تو-لىقتاۋ قىزمەتىن ۇيمىداستىرىپ اىتقاردى. 2019 - جىلغا جەتكەن-دە، تارىم وزەنىنىڭ تومەنگى اعارىنا 20 - رەت ەكولوگيالىق سۇ جەتكىزىلدى، سونمەن بىرگە ۇرتسى 4 - جىل توراقىي ورمانى وڭىرنە ەكولوگيالىق سۇ تولغىناندى.

جۇڭگو عىلم اكدەمىياسى شىنجياڭ ەكولوگيا جانە جاعارپيا زەرتتەۋ ورنىنىڭ تەكسەرۇ - لىشەۋ المايەتتەرىندە مىنارلا كورسەتىل-گەن: 2019 - جىلى تارىم وزەنى الابىنا ەكولوگيالىق سۇ جەتكىزۇدەن يگىلىكتەنگەن توراقىي ورمانىنىڭ اۋدانى 7 مىللىيون 120 مىڭ مۇ بولپ، وسىمدىك جامىلىسىمەن جاسىلدانۇ مولشەرى جوعارىلا-عان. تارىم وزەنىنىڭ اۋەلگى اغارى مەن نەگىزگى اغارىنىڭ جوعا-

رى، ورتا اغارىنداى ارقايسى توراقىي ورمانى قورىمىنداى تابىيىي وسىمدىك جامىلىسىنىڭ ۇسىپ - جەتلىۇ ماۋسىمىنداى ار كەزەڭ-دىك وسىمدىك جامىلىسى كورسەتكىشى كورنەكتى جوعارىلاپ، تابىيىي وسىمدىك جامىلىسىنىڭ ۇسىنى جاقسارپ، تابىيىي وسىمدىك جامىلىسىنىڭ تۇزۇ بەكالىسى ۇنمەدى تەجەلدى، جەمراستى سۇ دەڭگەينىڭ كوتەرىلۇنە ىلەسە، جەمراستى سۇنىڭ ساپاسى كۇن

ساين جاقسارپ، سۇ ورتاسى كورنەكتى جاقساردى.

ەكولوگيالىق سۇ جەتكىزۇ اىتقارلىغاننان بەرى، تارىم وزەنى سۇ الابىنا جالبى 8 مىپىليارد 1